

UNA PRIMA BALLERINA DE LA FENICE

Alexandre Cirici

Varen donar-me l'adreça de la impremta on havia de portar el text de les invitacions per a la meua conferència al *Palazzo del Cinema*, sense precisar si el nom corresponia a una plaça o a un carrer. Es veu que la plaça era més coneguda, i aquells a qui vaig preguntar em van dirigir fins a una petita placeta, una *corte*, amb un pou al mig, silenciosa, recollida entre les cases grogues i rogenques, al costat de la massa grisa del Teatre della Fenice. No hi havia cap establiment, i a més totes les portes i finestres de la placeta eren closes. Només hi havia una entrada de l'edifici del teatre, per on vaig ficar-me al descobrir, a dintre, un home amb gorra de galons, darrera una pantalla de vidres. Sí, era allí la plaça, però jo devia haver d'anar al carrer del mateix nom, ben lluny d'ací.

Posant-se les ulleres més avall, damunt del nas, va mirar-me per sobre d'elles un home baixet, d'uns seixanta cinc anys, esquena encorvada i cadena de rellotge.

—Jo vaig cap allí —va dir-me— i puc acompanyar-lo. Esperem un instant.

Va ésser lá més pintoresca travessia pels carrerons i els pontets, sempre tombant cantonades, travessant pòrtics, creuant esbiaixadament les places, entre les parades i les plantes que pengen dels balcons, les fontetes que reguen mitges llunes de coco, els prestatges amb síndries i, de tant en tant, la massa de perfum de les cafeteries, tan oloroses. Ell m'explicava que era el metge inspector de sanitat dels espectacles de Venècia des de feia molts anys.

—*Sono una della personalità le piú nottate di Venezia* —diu, hi o justifica perquè fa— *40 anni che faci la proffessione.*

Tothom de la ciutat el coneix. Passa un que li diu: *Egreggio dottore.*

Ell saluda una dama—: *Molti obsequii, signora!*, amb un gest amplíssim, sense descuidar-se de dir a la nena que va amb ella: *Oh, la mia bella puppa!*

Es treu un llapis que no té punta i entra a una farmàcia.

—*Amici! Per cortesia, avete un che per temperare...* —li deixen un ganivet. Fa la punta. Es despedeix dient:

—*Molto obbligato. Addio amici! Eviva!!*

Compra tabac, una mica més enllà, després de dir-me que va a pagar el seu *solito tributo*.

—*Complimenti a lei!... Buon giorno a lei!*

—*Salute, professore!*

Anar amb ell és sentir-se endut per tota l'alegria vitalíssima d'una ciutat que, per primera vegada, veig que no és un aparador per als turistes meravellats, sinó una espècia de comunitat subterrània on tots es coneixen, gelosament oculta als no iniciats i prodigiosament fraternal en el seu si. No puc menys que pensar en Goldoni i, a través del record del Liceu, amb decorats de Derain per les dones de Bon Humor, aquella cançó de: —*tutte le femine, quando si trovano...*

Obert, cordial, em fa anar al seu vell palau del Trecento, i em lliga amb compromisos. Vol que l'inviti a la presentació del meu film al Lido, però vol també fer-me conèixer, per dins, el *Teatro della Fenice*.

Va ésser, doncs, amb l'Egreggio Dottore que vaig penetrar a l'atmosfera extraordinària d'un dels teatres més antics d'Europa.

Era un dia d'assaig. Vàrem entrar a la gran sala deserta i fosca on de moment no es veia sinó alguna lluisor dels daurats grotescos a les baranes dels cinc pisos i al gran sostre. Un silenci avellutat feia parlar com en una església, encara que jo, mentre escoltava al Dottore parlar de música, pensava en els balls de màscares que pintava Guardi i les aventures imaginàries de Goldoni, o les reals de Casanova, que havien passat precisament allí. Venècia té aquesta particularitat: mai no hi ets lliure dels records literaris ni de les estampes fixades pels pintors. És possible deixar de pensar que a la penombra d'aquestes llotges desertes un dia hi va haver les cares pàl·lides de Lord Byron i la Guicciolli? Que Musset i George Sand, un dia varen respirar aquesta mena d'atmosfera closa, saturada de sospirs? Que Wagner i Fortuny hi van venir a passejar les seves hores melancòliques? Que els personatges llegendaris, no menys vivents en la nostra consciència, como Ana Karènina, varen necessitar venir ací on ara jo em trobo?

El director d'orquestra, en mànegues de camisa i armilla, dóna els seus copets de fatuta al faristol. Les deu o dotze persones de la Sala baixan la veu. El dottore encara m'explica coses de Puccini, a qui adora. Què m'ha dit tota aquesta estona?

Quan l'orquestra comença l'obertura, em sembla, en la penombra, que és tota la sala que vibra i arrenca d'ella mateixa aquest so desproporcionadament grandios. Sembla litúrgia. Tot perquè aquestes noies en jersei i slip facin arabescos. El pas a dos sempre m'impresiona. Els fantasmes em guaiten. Prestigi de Venècia. Oh, aquesta noia que fa de Colombina i coqueteja sobre el balancí del Carnaval de Schumann... Sí, cap altra no és

tan bonica. A més, fa cara d'intelligent. És desolador tenir una sola vida i tenir-la lligada pel coll, com un gos, encara que sigui al més paradisiac dels arbres del bé i del mal! Li pregunto al Dottore qui és. És Lydia Xàrina. Panoràmicament, com els que van a morir, veig tota una vida al voltant d'aquest nom. Cada personalitat extraordinària que passa a freq de la nostra vida és una possibilitat original, sorprenent, immensa. Què podria esdevenir-se si jo, ara, em convertís en amnèsic, i hagués de començar a viure amb records des d'aquest instant en què Lydia Xàrina torça així el seu cos sobre el braç del seu company, patèticament?

El dottore s'escapolia de presentar-me-la, però ara ja parlo amb ella. Comencem, és calr, parlant de ballet, però jo sé que cal dir coses metafísiques per a què quedin pendents de les paraules. Sempre les dones tenen set d'irracionalitat. Res no les sedueix tant com els miracles. Les novel·les rosa són miracles burgesos, però jo em dono compte de que molt poques estan acostumades a intentar viure l'absurd meravellós, i quan algú, per primera vegada els en parla seriosament, s'hi interessen d'una manera prodigiosa.

Lydia té tard, però em diu que la vagi a trobar a l'assaig de la nit. Podrem, després, llavors, parlar una estona.

Ens hem trobat a la Fenice. Al camerino, els tutús pansits, a la paret, fan una pudor perfumada. Al sortir, l'església de San Fantin i la façana del teatre semblen fosforescents, cara a cara. Des de la placeta on les veus sonen com en un escenari, la música d'un blues ens empeny, sobre el mirall bnyegut de les lloses que una mica de pluja ha regat, fins a la corte del *Martin's*, una petita placeta recollida, que mig s'obre a la del teatre. Enredadores i fanalets tot el volt, un emparat molt gran estés sobre tota la placeta. Les taules i les cadires verdes, com un arabesc de línies fines de Duffy. Només dues parelles que ballen, enamoradíssimes.

Refugiats darrera unes palmetes, bebem els nostres cocktails. La música del *Solitude* de Duke Ellington, una mica feta malbé. Ballar en una placeta, on la gent pot mirar per les finestres... és un estrany *night club*. Pel costat nostre passen, cap a dintre el cobert, una parella. Ella en setí verd escarabeu, l'escot brillant de *pinless*, el nou sistema americà de clavar les joies a la pell amb una gota de líquid que es solidifica, en pervinguda orgullosa; ell bastant botiguer. —*Ti comporti come un selvaggio* — sento que ella li diu— *non sai neanche giocare alla canasta!*

Una de les coses que admiro de les ballerines és aquesta facultat de posar cada tros del seu cos d'una manera diferent, cada un com si no existís el del costat. És meravellós, ara, l'angle de l'espatlla i el braç. Aquests pòmuls ressecs. Quina edat tenen les ballerines? Sempre tenen la carn cremada i uns petits plects a la pell que no deixen saber mai si són joves o no.

A l'atmosfera *fin de siècle* que, del festeig dels meus pares, havia conservat la casa paterna, dec la idea d'infant de que les ballerines eren uns éssers prodigiosos que feien perdre el cap als bons burgesos; destruïen les famílies i arruinaven les fortunes. Després, des que vaig veure ballet entre bastidors, vaig comprendre quina fe en el seu art i quina constància i esforç en e ltreball, les eleva per sobre de la frivolitat. La

primera vegada que vaig estar parlant dues hores amb una ballarina, amb Nina Verchinina, vaig tenir encara la sorpresa de trobar en ella un esperit auster i místic.

Ara veia al meu costat la meravellosa figura de Lydia Xàrina, amb uns amples ulls grisos dintre les pestanyes negres i uns cabells recollits, de color de mel, i l'ample escot que deixava brotar adés l'una, adés l'altra, de les espatlles, i imaginava quina meravellosa aventura seria deixarnos endur un i altre per la irreal felicitat en que coincidien els nostres gustos, pel suau plaer d'estar junts. Sempre que es parla molta estona de la mort i del destí —sense voler, les hipòtesis venien a flor de llavi—, arriba un moment en que la veu femenina pren un to mimat de nena i, tímidament, comença a explicar coses de la infantesa. Lydia era txeca. El seu pare era un violinista jueu que portava barba i barret de copa. Sempre begut. La seva mare ballava en locals sòrdids. Havia estat molt bella, i s'enamorà bojamént d'un oficial austríac. Se l'havia enduta amb ell, de petita a Viena, i allí havia conegut totes les formes del vagabundatge, quan l'oficial desaparegué i la seva mare va voler, per un temps, cercar una manera de poguer viure només de ballar en locals no més brillants que els de Praga. Després, ja no va ésser amor, però la seva mare va poder fer-la estudiar a la millor acadèmia vienesa. Més tard, s'havia independitzat i, a París, havia entrat a formar part de la companyia.

Va contar-me com, a Praga, en una tournée, havia intentat inútilment trobar el seu pare, caminant hores i hores pels suburbis, entrant a totes les tavernes, sofrint a les hores d'assaig o representació, de no poder continuar el peregrinatge.

La meva mania de teoritzar em va fer parlar, quan ella, esgotada, es quedava mirant fixament les ungles, per fer-li sentir com el dolor estableix una comunicació entre aquells que el benestar faria insensibles. Com ara jo em sentia molt més a prop de la seva ànima. Mentrestant, el seu cos meravellós, quan adoptava una nova posició, em colpia d'una manera despiatada. Sensualisme? No, necessitat de conèixer, de compartir les emocions d'uns insatnts de somni. Sentia batre'm els polsos, sentia oscillar sobre la seva base els murs de totes les censures morals i raonables. Com una mena de remolí, tenia la sensació de que quelcom em feia entrar a un joc que no tindria sortida fins a les llàgrimes finals.

Em sentia a mi mateix parlant, i m'astorava de que la meva veu i les meves paraules estessin tan amarats de seducció. L'àngel de la guarda em murmurava a l'orella que em deixava endur per un joc diabòlic a l'imaginar-me que era possible passar més enllà sense fer mal..., però els seus grans ulls dolços, confiats, pacífics, em donaven confiança a mi i em feien veure la santedat d'adorar-los. L'esperit mofeta em deia, a l'altra orella, que tot allò era fals com una postal de Venècia, que ella veia en mi un espanyol de ventall i jo en ella l'etern femení de la ciutat de l'amor... Jo sentia la meva veu com li descrivia el lloc on voldria fer-la viure, com la Citerea de Watteau, i les coronas de murtra amb que voldria coronar-la a un jardí de xiprers, on ella ballaria per mi sol sobre una catifa d'anèmones. Ella somreia dolçament, agafant-me pel clatell mentre ballavem un blues, i em deia com m'imaginava a mi vestit només amb una pell de lleopard,

defensant l'illa amb les sagetes del meu arc, contra qui volgués descobrir a Citerea...

Cantàvem murmurant, tots dos, amb les veus juntes, el refrà de *les feuilles mortes* que tocava l'orquestina, enternint-nos de que, a la cançó, *la mer efface sur le sable - le pas des amants desunis...*

Jo mirava el cel a través dels pàmpols. Una fiilagarsa de núvol blau clar descobria la lluna. Del campanar de San Fantin queien unes notes de bronze. d'un dringar llarguíssim... Es va produir un d'aquells moments, en que el cor batega d'una manera absurda.

Llavors, mirant-me amb els grans ulls grisos, mentre es separava de mi, va dir-me: —Oh! Ja són les tres. He d'anar a donar el biberon al nen. Per cert: Vina a dinar amb nosaltres demà. El meu marit també ha convidat al Dottore.

Alexandre Cirici i Pellicer